

TÜRKMEN FIKRA TİPİ KEMİNE VE NASREDDİN HOCA

Ali DUYMAZ*

Arapçadan dilimize geçen fıkra kelimesi, terim olarak "hikâye çekirdeğini hayattan alınmış bir vak'a veya tam bir fikrin teşkil ettiği kısa ve yoğun anlatımlı, beşerî kusurlarla içtimaî ve gündelik hayatta ortaya çıkan kötü ve gülünç hadiseleri, çarpıklıkları, zıddiyetleri, eski ve yeni arasındaki çatışmaları sağduyuya dayalı ince bir mizah, hikmetli bir söz. keskin bir istihza yoluyla yansıtan; umumiyetle bir fıkra tipine bağlı olarak nesir diliyle yaratılmış, sözlü edebiyatın müstakil şekillerinden ibaret yaygın epik-dram türündeki realist hikâyelerden her birine verilen isim" olarak tanımlanmaktadır¹. Türkiye Türkçesinde fıkra, lâtife, nükte, mizah kavramlarıyla karşılanan terim, Türkmen Türkçesinde değışme, şorta söz, latife ve yomak kelimeleriyle ifade edilmektedir".

Türkiye'de gerek Nasreddin Hoca³. Bektaşî, İncili Çavuş, Bekri Mustafa gibi *ortak şahsiyeti temsil eden* tipler, gerekse mahallî tipler üzerinde pek çok araştırma yapılmıştır⁴. Türk dünyasındaki fıkra tipleri ve fıkraları üzerinde yapılan çalışmalar İse nisbeten daha azdır⁵.

Türkmenler arasında Aldarköse. Esenpolad. Kemine, Ependi ve Garrı Ata gibi çeşitli tiplere bağlı yüzlerce fıkra anlatılmaktadır". Biz bu fıkra tiplerinden Kemine hakkında anlatılan fıkralar ve bu fıkraların Öncelikle Nasreddin Hoca'yla,

* Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

1 Dursun Yıldırım. Türk Edebiyatında Bektaşî Tipine Bağlı Fıkralar, Ankara 1976. 3.

2 D. Yıldırım, a.g.e., 4.

3 Ok/, A, Esat Bozyıldırım Nasreddin Hoca Bibliyografyası Üzerine Bir Deneme, Ankara 1987.

4 Saim Sakaoğlu, Türk Fıkraları ve Nasreddin Hoca, Konya 1992; İbrahim Al tünel. Anadolu Mahallî Fıkra Tipleri Üzerinde Bir Araştırma / İnceleme-Metinler, Konya 1990 (Yayımlanmamış doktora tezi).

5 Tahir Alangu, "Kırım Türklerinin Hocası Özenbaşlı Alı met Akay", Türk Dili, 2 (13), Ekim 1952, 23-29; Metin Ergim. "Aynı Tağı Fıkraları (Aynı Tağı Bezemeleri)", IV. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı ve Yunus Emre Semineri / 11-13 Mayıs 1989, Eskişehir, Eskişehir 1991. 135-139; Lübov Çimpoev; "Gagauz Halk Fıkraları ve Nükteleri", II. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kongresi 19-21 Ekim 1992, Konya; İsa Özkan, "İki Uygur Fıkra Tipi: Molla Zeyd'in ve Selçü Çakkın", Millî Folklor, 6, Kış 1992, 15-20; Zeynelabidin Makas; "Azerbaycan'ın Nasrettin Hocası; Karagani Usnu", İpek Yolu Uluslararası Halk Edebiyatı Kongresi 1-7 Temmuz 1993. Ankara 1995. 377-392; Saim Sakaoğlu, "Türk Dünyası Mahallî Tipleriyle Anadolu Fıkra Tipleri Arasındaki Paralellikler". S. Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi, 9-10 (1994-1995). Konya 1995.267-288;

6 A. Mcredov; Satirik Şahu- Kemine, Aşgabat 1958; Kemine; Saylanan Eserler, Aşgabat 1959; A. Kekilov-M. Köseyev; Yumaklar hem Değişmeler, Aşgabat 1964; Yusuf Azmun: Türkmen Halk Edebiyatı Hakkında, Reşit Rahmeti Arat İçin, Ankara 1966, 32-83; N. Atdayuv-Ş. Hiihnuhammedov; Eşider Bolsan (Türkmen Şorta Sözleri), Aşgabat 1974; Şamuhammîf Halmuhanmedov, Türkmen Halk Yumorunun ve SaHıasının Canlı Özboluşluğu, Aşgabat 1977; N. Yusupov-C. Yusupova; Türkmen Dili ve Edebiyatı. Aşgabat 1992. 131-136.

daha sonra ise Anadolu fıkra tipleriyle benzerlikleri üzerinde durmayı düşünüyoruz. Ancak Nasreddin Hoca'nın Ependi adıyla Türkmenler arasında yaşadığını da hemen belirtmek istiyoruz.

Öncelikle Kemine'nin tarihî ve edebî kişiliğinden söz etmek istiyoruz. Kemine, asıl adı Memmet Veli olan, fakat Molla Veli veya Molla Kemine adlarıyla da anılan bir şâirdir. Türkmenlerin Teke boyuna bağlı Toktamış aşiretinin Vekil tayfasının Toklular kabilesinden olan Kemine, 1770 yılında Saragl şehrinde doğmuş, 70 yaşlarındaiken aynı yerde ölmüştür. Mahlas olarak kullandığı Kemine kelimesi, "kemlik", yani kibirlilik etmemek, alçak gönüllük manasını taşımaktadır. Önce Saragt'ta bir Türkmen mollasından dersler alan Kemine, Buhara Ma tahsiline devam etmiştir. Burada tahsil arkadaşı olan Molla Töre ile aralarındaki bazı hadiseler fıkra halinde anlatılmaktadır. Daha sonra asıl hocası ve fıkralarının vaz geçilmez kahramanlarından olan Eralı İşan'm yanına Hive'ye gitmiştir. Bir müddet sonra da Ahal'a Mirat Talibi adlı şâirin yanına gidip şairliğini geliştirmiştir. Sonunda yine memleketi Saragt'a dönen Kemine, 1840 tarihinde burada hayata gözlerini yummuştur. İlk hanımı Gurbanbagt'tan iki oğlu olmuş, bu hanımının ölmesi üzerine Huaymama ile ve onun da ölmesiyle Cuma gül adlı hanımla evlenmiştir. Ömrü boyunca bir servete sahip olamayan Kemine'nin bütün varlığı bir zayıf eşek ile üç beş tavuk olmuştur. Bu yönüyle de hemen Nasreddin Hocamızı andırmaktadır. XVIII. yüzyıl Türkmen şâirlerinden Molla Nepes ve Ali Bağşı ile yakın dost olan Kemine'nin Türkmenlerin klasik şâirleri arasında yer aldığını da ifade etmeliyiz. *Goşgi* ve muhammes türlerinde 40 kadar şiiri olan Kemine'nin şiirleri tematik olarak aşk konulu, ahlâkî ve tenkidî şiirler olarak değerlendirilebilir. Sosyal tenkit şiirlerinin mizahî yönüyle paralellik arz ettiğini gördüğümüz Kemine hakkında 100'e yakın da fıkra anlatılmaktadır⁷.

Kemine'nin yaşadığı dönemde Türkmenler, aşiretler hâlinde ve belli bir idareye bağlı olmadan yaşamaktadırlar. Bu yüzden hayatları; Buhara emirleri, Hive hanları ve İran şahları ile kavga hâlinde geçmektedir. Göçebe hâlde yaşayan Türkmen aşiretleri bu idarecilerin baskı ve zulümlerinden bıkmış bir haldedirler. Bu durum, o yüzyılda yaşamış pek çok Türkmen şâirin şiirlerine olduğu gibi Kemine'nin şiirlerine de yansımıştır.

Kemine, tıpkı Nasreddin Hoca gibi "ortak şahsiyeti temsil yeteneği kazanmış" bir fıkra tipidir. Çünkü Nasreddin Hoca nasıl zaman içinde ferdi kimliğinden kurtulup halk zekâsını ve zihniyetini temsil eden bir fıkra tipi hâline gelmişse Kemine de tarihî kişiliğinden sıyrılıp bir halk temsilcisi olarak fıkra tipi hâline gelmiştir. Her ne kadar başından geçmiş olabileceği izlenimi veren "anekdotlar" varsa da, meselâ Nasreddin Hoca'ya isnat edilen fıkranın aynısının Kemine'ye atfen de anlatılması onun kısa bir zaman süresince "ortak şahsiyeti temsil" yeteneği kazandığını göstermektedir. Nitekim hakkındaki fıkralar XIX. yüzyıldan itibaren yaygınlaşmaya başlamıştır⁸. Bu bakımdan Kemine, taassubu temsil eden ve aslen hocası olan Eralı İşan'la ve servet sahibi olmalarına rağmen

7 Kemine / Şahırnı Ömrüne ve Döediciliğine Değişli Makalalar Yıgmdısl Aşgabat 1971, 10:33.

8 Yıldırım, a.g.e., 25.

cimri olan zengin kişilerle mücadelesinde Türkmen halkının genel karakterini temsil etmektedir. Gerçek hayatının ve şiirlerinin de buna zemin teşkil edebilecek bir mahiyet taşıdığını söylemekte fayda vardır. Meselâ "Fakirlik" adlı fıkrasında söylediği espri cümleleri hemen hemen aynı şekilde şu dördlüğünde geçer;

*İymesem içmesem hem günüm Ötmez
Bürenip yatmağa midarım yetmez
Günde mün kovlasam bay yere gitmez
Goş basıp dulumda yatar gariplik¹⁰*

Yine "Bağşı ile Molla"¹¹ fıkrasında gördüğümüz tema da bir başka dördlüğünde şöyle değerlendirilmektedir:

*Dovzahu diyersin dutar çalanı
Behiştı diyersin hüşür alam
Olar toyı, sen gözlersin öleni
Pirlerin dünyada bolası beyle¹²*

Kemine'nin fıkralarında dramatik unsuru, yani tezadı teşkil eden iki tip vardır: İlki dinî mânâda taassubu temsil eden Eralı İşan ya da her hangi bir molla veya pirdir. Diğer Türkmen fıkra tiplerinin karşısında da böyle alt-tipler vardır. Miralî'nin karşısında Soltansöyün, Aldarköse'nin karşısında Keymirkör, Esenpolad'ın karşısında Capbaklar, Garı Ata'nın karşısında da Niyazveli vardır. Böylece esprinin teşkili için iki zıt tip, iki farklı zihniyeti temsil yeteneği kazanmış olmaktadır. Nasreddin Hoca'nın karşısında da, tarihen bir anakronizm olmasına rağmen Timur vardır. Bu belki Nasreddin Hoca ile Kemine arasındaki en önemli farka işaret etmektedir. All-tiplerin temsil ettiği şahsiyetlerin biri, yani Timur, zalim ve gaddar bir idareci tipini temsil ederken; diğeri, yani Eralı İşan din taassubunu temsil eden bir molla tipidir. Bu yönden Kemine, bizdeki Bektaşî tipine yaklaşmaktadır. Kemine'nin fıkralarındaki ikinci alt-tip ise bay, yani zengin kişilerdir. Bazen bu iki Özellik, yani hem zenginlik, hem de mollalık aynı tipte de karşımıza çıkabilmektedir.

Yayıma sahası bakımından değerlendirdiğimizde ise Nasreddin Hoca, "Türkçe'nin konuşulduğu coğrafi alan içinde ve dünyada ünü kabul edilen" bir tip iken Kemine, "Türk boylarından sadece Türkmenler arasında tanınan bir tip olarak dikkati çekmektedir"¹³.

Bilindiği üzere Nasreddin Hoca, Türkmenler arasında Ependi adıyla tanınmaktadır. Türkmenler arasında Ependi'ye ait olarak anlatılan fıkralar, gerek fıkra tipi, gerekse konu olarak en çok Kemine'yle benzeşmektedir. Ependi ile Kemine arasındaki belli başlı farklılıkları meşhur Türkmen folklor araştırmacısı Şamuhammet Halmuhammedov şu noktalarda toplamaktadır: 1. Ependi medenî bir hayatın temsilcisi iken Kemine göçebe veya yan-göçebe hayatın temsilcisidir.

9 Bkz. Metinler, 9.

10 Kemine, 275.

11 Bkz. Metinler, 16.

12 Yusupov-Yusupova; a.g.e., 133.

13 Yıldırım, a.g.e., 22.

2. Ependi. aşağı tabakanın sözcüsü olarak görülmesine rağmen fıkralarında hakim kişi ve zümrelerin haksızlık ve zulümleri genelleştirilmiştir. Kemine ise yoksul ve garip halkın her durumda yanındadır ve yardımına koşmaktadır. Hatta kendisi de bir yoksul kişidir. "Yağmur Yağdığı Gece"¹⁴ adlı fıkra bu yönüyle ilgi çekicidir. 3. Yukarıda ifade ettiğimiz gibi alt-tiplerde farklılıklar vardır. Eralı İşan, Molla Töre gibi tipler Nasreddin Hoca'da görülmezken, Timur da Kemine'yle ilgili fıkralarda yer almamaktadır¹⁵,

Nasreddin Hoca'yla Kemine'nin benzerliklerinden biri de ikisinin de masal kahramanı olarak karşımıza çıkmalarıdır. Ancak Kemine. Aldarköse gibi peri masallarında değil, asıl halk masalı dediğimiz masallarda yer almaktadır¹⁶. Bilindiği gibi Türkmenler arasında olmasa da Anadolu'da Nasreddin Hoca'nın da bir masal kahramanı olarak yer aldığı görülmektedir¹⁷. Tabii ki hem Nasreddin Hoca. hem de Kemine fıkra tipindeki özelliklerini masallarda da kaybetmemişlerdir. Bu ise lipleşmenin ya da anonimleşmenin Nasreddin Hoca ile Kemine'de epey yoğun ve eski olduğunu göstermektedir.

Nasreddin Hoca ile Kemine arasındaki bir başka benzerlik de halk muhayyilesinin her iki şahsiyet hakkında da rivayetler üretmesidir. Türkmenler Kemine'nin öleceği anı ve cenaze törenine piri Eralı'nın yetişeceğini bildiğine inanmaktadırlar¹⁸. Nasreddin Hoca hakkında da pek çok rivayet ve efsanenin yanı sıra çeşitli inanışlar da anlatılmaktadır¹⁹. Kemine ile Nasreddin Hoca'nın tip bakımından benzerlikleri yanı sıra fıkraların yapı ve muhtevaları bakımından benzerlikleri, hatta aynılıkları vardır. Şimdi Nasreddin Hoca ile Kemine "de benzer şekilde yer alan bazı fıkralar üzerinde duralım:

"Eşek İle Aram Bir Karış" adlı fıkra hem Nasreddin Hoca ile Timur arasında, hem de Kemine ile Erah İşan arasında geçmiş olarak anlatılır. Bu fıkranın bir benzerini XVI. asır Fars şâirlerinden Müşfiki, Fars folklorundan alarak eserinde kullanmıştır. Bu eserdeki şekli şöyledir:

Bir fakir şair. bir zengin yanına varıp oldukça yakın bir yere oturmuş.
Zengin adamla fakir şair arasında bir karış kadar bir mesafe varmış. Zengin adam bu duruma kızıp yüzünü buruşturarak:

- Eşekle aranda ne kadar fark var, diye sormuş.

Şair ise:

- BİR karış kadar, demiş.

Zengin adam şairin cevabından utanıp özür dilemiş²⁰.

14 Bkz. Melinler. 10.

15 Şamıhammet Halmıammedov. Kentine Türkmen Folklorunun ÖzboluşuObrazı Hükümüle, Kemine. Aşgabat 1971, 1227-137.

16 ay.

17 Saim Sakaoğlu: "Bir Masa! Kahramanı Olarak Nasreddin Hoca". **Türk Fıkraları** ve Nasreddin Hoca. Konya 1992, 127-133.

18 Ş. Halınuııamnedov: a.g.m., 134.

19 Erdoğan Tokmakçıoğlu; Bütün Yönleriyle Nasreddin Hoca. İstanbul 1991, 56-58.

20 San Durdıyev: Kemine'nin Anekdotları ve Fars-Tacik Kolklorı, Kemine. Aşgabat 1971, 171-178.

Aynı şekilde "Kemine ve Hırsız" adlı fıkranın da "Nasreddin Hoca ve Hırsız" adıyla geniş şekilde yayıldığını görmekteyiz.

Bir gece Molla (Nasreddin) evinde yatmaktadır. Hırsız gelip üç beş parça olan eşyasını sırtına vurup dışarı çıkmış. Molla da yerinden kalkıp yorgan-döşegini alıp hırsızın peşine takılmış. Hırsız evine gelip girmiş. Molla da eve girmek isteyince hırsız onu görmüş ve:

- Burada ne arıyorsun, diye sormuş. Molla da:
- Biz yeni eve taşınmıyor muyuz, demiş²¹.

Nasreddin Hoca ile Kemine arasında aynı olan fıkralardan biri de "İçinde Ben de Vardım" adlı fıkradır. Bilindiği üzere Nasreddin Hoca'ya duyulan gürültünün sebebi sorulmuş, "Kürküm düştü" cevabını vermiş. Sesin bir kürke göre çok olduğu söylendiğinde ise "İçinde ben de vardım" demiş. İşte bu fıkra Kemine'ye izafeten de anlatılmaktadır²².

Kemine'nin fıkralarının önemli bir kısmının kaynağı gerçek hayatı ve başından geçenler olmakla birlikte yukarıda gördüğümüz gibi bazı fıkraları da gerek Nasreddin Hoca ile gerekse başka şahsiyetlerle karışmaktadır. Burada Kemine'ye ait bir kaç fıkranın daha kaynaklarına inmek ve benzerlerini göstermek istiyoruz. Kemine'nin TürknianJer arasında yaygın olan "İncecik Tazı Olur" adlı fıkrası. XJV-XV. şâiri Zakanî'nin²³ eserlerinde de vardır. Zakanî'nin Risle-i Dil-Güşn adlı eserinde bazı fıkralarla karşılaşmaktayız. Bunlardan biri de "İncecik Tazı Olur" başlıklı fıkradır. Zakanî'de bu fıkra şöyledir;

"Hoca Şemseddin Sahipdivan adlı biri. Pelvanövez'i Luristan'a gönderir. Bir kaç tazı getirmesini söyler. Pelvanövez gider, ama tazı getirmeyi unuttur. Tebriz'e geldiğinde tazı getireceği aklına gelir. Bir kaç sokak köpeğini tutup hocasının kapısına gelir. Hoca:

- Ben sana tazı ısmarlamıştım, der. Pelvanövez ise:
- Tazı nasıl oluyor, diye sorar. !

Hoca:

- Tazmin kulağı uzun, kuyruğu ince. beli zayıf olur. diye cevap verir.

Pelvanövez:

- Ben kulağını, kuyruğunu bilmem, ama şu köpekler üç beş gün senin kapında dursalar açlıktan zayıf düşüp, iğnenin gözünden bile geçecek hale gelirler, harika tazı olurlar, der²⁴.

Yukarıdaki anekdot ile Kemine'nin "incecik Tazı Olur" fıkrası tema ve muhteva bakımından aynıdır. Ancak Türkmenlerin arasında anlatılan anekdotun kahramanı yerli bir adam, yani Kemine'ye tazı siparişi veren piri Eralı İşan'dır; Zakanî'nin eserinde ise bir devlet görevlisidir. İki dilde yayılan anekdotların

21 a.g.m..

22 Sakaoğlu; Türk. Dünyası Mahallî Tipleriyle..., 276.

23 Ubeyd-i Zakânî: (Ölm. 1370) Fars şâiri. Kazvin'e bağlı Zakân'da doğmuş, tenkitçi ve lâîrci bir şâirdir. Külliyyat Uşşaknâme, Ahlâku'l-Eşrâf Risale-i Dilgüşâ gibi eserleri vardır.

24 S. Durdiyev; a.g.m..

ikisinde de maksat üst tabakanın temsilcilerini açgözlülük ve cimrilikle ayıplamak, onları halka ifşa etmekten ibarettir.

Eralı İşan'ın Kemine'ye hitaben:

- Hani Molla Kemine, tazımı getirdin mi, şeklindeki sorusuna Kemine'nin:
- Evet getirdim, işte kapıda yalanıp duruyor, deyişi ve köpeği göstererek:
- Ey pirimiz, bu sizin kapınızda biraz gezse harika bir tazı olur, demesi

Pelvanövez ile şemseddin Sahipdivan'ın arasında tekrarlanan sözlerin her yönden aynı olduğunu gösterir.

Bunlardan başka Kemine'nin "Yağmur Yağdığı Gece"¹²⁵ adlı fıkrasının da esas kaynağı, İşlâm dininin yerleşmesinde büyük hizmetleri olan, İnan vb. ülkeleri fetheden ikinci halife Hz. Ömer'in adıyla ilgili bir rivayette karşımıza çıkmaktadır. Farsça anlatılan rivayetin kısaca Özeti şöyledir.

Günlerden bir gün Ömer Bin Hattab, hizmetindekilerle birlikte avlanmaya çıkar. Güneş batıp karanlık çöktükten sonra çölde gecelemeğe mecbur kalırlar. Ateş yakıp yemeye oturduklarında yakınlarda bir yerde ışık görürler. Işık gelen yere gittiklerinde köhne bir kara çadırın içinde bir kadın ile aç çocuklarını görürler. Kadın kazanın içine taş atmış, altına ateş yakmış oturuyor, bir yandan da Hz. Ömer'den şikayet edip onu lanetlemektedir. Yemek pişiyor sanıp bekleşen çocuklar açlığa dayanamayıp zar zar ağlamaktadırlar. Hz. Ömer durumu görüp kadının dediklerini işitince atlanıp evine gelir, ekmek, yağ vs. alıp çadıra döner. Kadını ve çocuklarını bir kaç günlüğüne açlıktan kurtarır.

Göröldüğü üzere pek çok fıkrı tipi Kemine'nin fıkraları da iki temele dayanmaktadır. İlki kendi hayatıyla ilgisi kurulabilecek özel fıkralar, ikincisi ise diğre fıkrı tiplerinde de gördüğümüz ve halk tarafından ona isnat edilen fıkralar.

Sonuç olarak Kemine, Türkmenler arasında klasik bir şâir olmasının yanı sıra bir fıkrı lipi olarak da şöhret bulmuştur. Yani gerçek ve tarihî kimliği yanında halk zihniyetini temsil yeteneği de kazanmış bir fıkrı tipi hâline gelmiştir. Bu yönüyle Nasreddin Hoca'ya yakınlık göstermektedir ve bazı fıkraları birbirine karışmıştır. Nasreddin Hoca, Türkmenler arasında Ependi adıyla yer almasına rağmen Kemine, şöhretiyle Nasreddin Hoca'yla paralel olarak ayrı değer kazanmıştır. Hatta Kemine için Türkmenlerin Nasreddin Hocası demek bile mümkündür.

METİNLER

KEMİNE'DEN FIKRALAR

I. İçinde Ben de Vardım

Kemine akşam üzeri sırtına kürkünü alıp komşularına sohbete gidiyormuş. Ancak kapıya varınca kayıp güriültüyle düşmüş. Hemen kalkmış, belli etmeden selam verip içeri girmiş. Oturanlar:

- Molla Kemine, kapıda düştün mü, diye sormuşlar.

25Bkz. Metinler, 10.

Kemine:

- Hayır düşmedim, ama kapıda kürküm yere düştü, demiş.

Oturanlar:

- Kürke göre gürültüsü fazla çıktı ama, demişler.

Kemine:

- Çünkü kürk yere düştüğünde içinde ben de vardım, demiş.

[Azmun 66-67]

2. Adak

Bir gün Kemine'nin karısı akşam karanlık düştükten sonra ona:

- Odun kesiver, demiş.

Kemine de baltasını almış, odun kesmeye başlamış. Baltayı sallayıp dururken balta sapından çıkıp fırlamış gitmiş. Kemine baltayı aramış, fakat bulamamış. Sonunda:

- Allah yoluna bir çanak buğday adadım, diyerek karanlığın içinde elini Öteye beriye dolaştırıp aranırken eline kenarı kırık bir tahta çanak ilişmiş. Kemine:

- Şu Huda'ya bakın yahu!... Vereceği olsa ortada görünmez, alacağı olursa iki hisseli ortak gibi!... Benim bir çanak buğday adadığımı ne zaman duydu da hemen eline çanağını alıp geldi, demiş.

[Yusupov 135]

3. Yılın Ne?

Bir toplantıda Kemine, Eralı İşan'a hitaben;

- Pirim, sizin yılınız ne, diye sormuş.

O zaman piri:

- Molla Kemine, bizim yılınız sıçandır, demiş.

Kemine:

- Anlaşıldı; arpayı, buğdayı neden pek sevdiğiniz, diye cevap vermiş.

[Yusupov 135]

4. Kör Molla

Kemine Buhara'da okurken Moüanepes'in ders aldığı hocası Molla Töre de orada okuyormuş. Kemine ile aralarında pek çok fıkra oluşmuştur. Molla Töre'nin bir gözü körmüş. Bir gün Ramazan ayı bittikten sonra ay gözlemeye çıkmışlar. Molla Töre Kemine'ye yönelip ona bir şeyler dedirmek için:

- Haydi Mollaveli, ayı bir gözlesene, demişi Kemine de ayı gözleyip durmasına rağmen bir şey göremiyormuş.

- Ay Molla Töre, benim gözlerim bozulmuş, hiç bir şey görmüyorlar. Siz bir baksanız, demiş.

[Kemine 13-141]

5. Kelp ile K r Seg

Yine bir gün Molla Töre evinde oturuyorken kapıdan Kemine gelir. Kemine'yi gören Molla Töre;

- Ha, *kelp* misiniz, demiş. Bunun  zerine Kemine;
- Evet, sizi bir *k r seg* diye geldik, demiş.

[Kemine 14]

6. Cennet Meyveleri

Eralı İŞan, sofularına:

j - Cennette elma, incir, nar, hurma var; bunlardan yiyip doyersiniz, bu dünyanın açlığına dayanmak gerek, diyormuŐ. Bir gün Kemine Eralı İŞan'a:
- Efendim, bugün bizde elli börek piŐecek, yer misiniz, diyerek onu yemeğe  ađırımıŐ. Eralı İŞan, yemek vakti Kemine'nin evine gelip oturmuş. Bir az beklemiŐ, ama piŐen bir Şey yokmuş. Sonra dayanamayıp:

- Kemine Sofu, hani piŐip gelen bir Şey yok, ağzımızı sulandırdın bıraktın, demiş.

O zaman Kemine:

> - Pirimiz, biz senin öbür dünyada bađıŐlayacađın inciri, elmayı bekleyip kapıda yedi yıldır suyunu çektik, odununu getirdik. Siz ise bir günde piŐecek yemeği bile bekleyemeden sabırsızlık ediyorsunuz, demiş.

[Kemine, 30]

7. Pir ile Kirpi

Bir yıl Kemine kavun ekmiŐ. Bunun kavunlarını bir yandan piri evine çekip götürüyormuŐ, bir yandan da tarlaya dadanan kirpiler yiyormuŐ. Bir gün Kemine baŐını önüne eđmiŐ, sızlanıp dururken piri gelmiş.

- Hey Molla Kemine, neden sızlanıp duruyorsun, Allah'tan Őikayetin mi var. demiş.

Kemine:

- Evet pirim, Őikayetim var. Allah hayvanın vahŐisini kirpi olarak, insanın vahŐisini de pir olarak yaratmıŐ, demiş.

[Kemine 30, 123]

8. Kıyametteki Yardım

Bir gün Kemine ile piri bir yana gezmeye gitmiŐler. Yolda giderlerken önlerine bir hendek çıkmış. Bunlar maslahatlaŐıp hendeğe girerek geçmeye karar vermiŐler.  nce pir geçmek istemiŐ, suya girmiş. Hendeğin ortasına gelince Kemine onun sırtına atlamıŐ. O zaman piri:

- Ne yapıyorsun? demiş.

- Kıyamette Sırat köprüsünden geçerken yardım ederim diyordun, kıyamette vereceğin yardımı bu dünyada ver bakalım, demiş.

[Kemine 292]

9. Fakirlik

Bir gün Kemine'nin oğlu babasına:

- Baba, sen her bir şeyi biliyorsun, senin söylediğin şiirleri işiten adam ya ağlıyor, ya gülüyor. Bu fakirlik bizi ne zaman terk edecek, bunu da bil, demiş.

Kemine, oğluna:

- Ay oğul, fakirlik bizim evimize yerleşmiş, bizden ayrılması için ne kötülük gördü ki! Biz bir dilim ekmek bulsak yarısını bizden daha yoksul insanlara veriyoruz, fakirlik neden bizden gitsin, bizden iyi yer mi bulacak, demiş.

[Kemine 2751]

10. Yağmur Yağdığı Gece

Kemine bir akşam yolda giderken bir fakirin evine gelip:

- Misafir kabul eder misiniz., demiş.

- Yiyecek bir şeyimiz olmasa da yatacak yerimiz vardır, buyrun. demişler.

Kemine eve girdikten sonra ev sahibi fısıltıyla: "Çocukları kandırıp yatırmak için kazanda Laş kaynatıyoruz" demiş. Kemine'nin yüreği buna dayanamamış. Kalkıp o gün elbisesini yırtık görüp kendisini misafir etmeyen zenginın ağılına gidip bir koyun alıp gelmiş. O akşam koyunu kesip kavurup yemişler. Sonra Kemine evin damına çıkıp su sepelemiş. Çocuklar da "yağmur yağıyor, yağmur yağıyor" diye bağrışarak yatmışlar.

Zengin ertesi gün, koyunlarından birisinin eksik olduğunu anlamış, "Bunu yapsa yapsa Kemine yapmıştır" diyerek Kemine'nin o gece misafir olduğu eve gelmiş. Çocukları çağırıp:

- Bu günlerde hiç koyun eti yediniz mi. diye sormuş. Çocuklar:

- Evet, yağmurun yağdığı gece yedik, demişler.

Zengin koyunu kaybolduktan sonra yağmur yağmadığını, en son yağmurun geçen güz yağdığını düşünüp "Bunlar geçen sene yedikleri koyundan bahsediyorlar" demiş de çekip gitmiş.

[Kemine 275]

11. Devenin Çay İçişi

Piri Kemine'yi küçük düşürüp gülmek için ona bir kase soğuk çay hazırlamış (O günlerde Türkmenlerde çay yokmuş). Kemine çayı hüpürdedip bir yudumda içivermiş. Kemine'nin piri Eralı İşan:

- Görmemiş çay verirsen deve ahırdan su içer gibi hüpürdedip içer, demiş.

Kemine de:

- Eşek gibi süze süze içmektense deve gibi hüpürdederek içmek daha İyi, deyivermiş.

[Kemine 272]

12. Uyku

Kemine ile piri bir yere gidiyorlarmış. İyice acıkan Kemine, Eralı İşan'a:

- Pirim, yol azığı olarak ne aldınız, demiş.

- Bizi halk ağırlar, bir şey almadık.

- Pirim, kızmayın ama, bir şey almışsınızdır. Meraklanan pir:

- O nedir Molla Kemine, diye sormuş. Kemine gülümseyerek:
- Uykunuz elbette, onu unutmayın, demiş.

[Kemine 244]

13. Devenin Kuyruğu

Kemine, Tecen'de otururken Aksopu'da bir hanın düğününe gitmiş. Halkı eğlendirmiş. Kemine'nin çalıp söyleşişinden memnun kalan Han:

- Ne vereyim sana. demiş.

Kemine o sıralar dulmuş. Hana:

- Han ağa, bize firm kızdıracak hanını olsa yeter, demiş. Yaşı geçkince olan Kemine'nin bu sözlerine pek memnun olmayan han:

- Eşikteki devenin kuyruğu yere değince aliveririm, demiş.

Kemine dışarı çıkıp deveyi çöktürüp kuyruğunu toprağa bulamış da:

- Han ağa, bak, aliverceksen devenin kuyruğu da yere değdi, demiş.

[Kemine 244-245]

14. Sen Öne Düş

Bir gün cuma namazından sonra Eralı İşan, halktan çokça pay almak için öbür dünyada yedi tane cehennem ve "kıldan ince, kılıçtan keskin" Sırat köprüsünün olduğunu anlatıp cemaati korkutuyor, Sırat köprüsünden sağ salim geçmek, cehennem azabından kurtulmak için bu dünyanın malına tamah etmemeyi, hayır ve sevap için istenilen şeyleri çokça vermeyi nasihat ediyormuş. Sonra sözüne şöyle devam etmiş:

- Cennet de sekiz tanedir. Orada her türlü meyve, nimet, huri kızları vardır.

Eralı İşan, bunların her birini sayıp döküp öbür dünyadaki cenneti ballandıra ballandıra anlatmış.

O sırada Kemine dayanamamış:

- Efendim, bu kadar lezzetli bir yerse bu kirli dünyada ne işiniz var? Böyle güzel yerde yiyip içip yanlıyorsa ikimize de lazımmiş. Sen öne düş, ben de arkandan geliyorum, demiş.

[Kemine 122]

15. Tütün Günah mı?

Eralı İşan, bir mecliste dinle ilgili soruları cevaplandırıyor. Bir zengin:

- Efendim, şu bendeniz tütüne alışmıştır, günahı sevabı nedir, diye sormuş.

Eralı Pir:

- Eh dermen diye çekersen o kadar günah olmaz, demiş.

Kemine atılmış:

- Efendim, ne yapıyorsunuz? Dün filan fakir sorduğunda "Tütün içenin yeri cehennemdir" demiştiniz. Bugün bu zengin adama ise "O kadar da günah değildir" diyorsunuz. Sözüünüz iki türlü oldu, biz hangisine inanalım, demiş.

[Kemine 121]

16. Bağşı ile Molla

Bir zenginın oğlu Eralı İşan'ı ölen babasının terekesini paylaştırması için evine çağır mış. Pir "Yoldaş olur, hem de hizmetimi görür" diyerek Kemine 'yi de yanına almış. Bunlar çağrıldıkları yere vardıkdan sonra, pir ölen zenginın malını mirasçılara paylaştırmış. Mirası paylaştırdığı için de malın büyük bir kısmını almış.

Kemine ile piri, zenginın evinden dönerlerken saz sohbet için düğüne gitmekte olan iki bağşıyla karşılaşırlar. Eralı İşan bağşıların dutarlarının olduğunu anlayıp:

- Ey fasıklar, kâfirler, şeytanın şakirtleri! Elinizde dutarla gördüğünüz her yere koşturuyorsunuz, diye bağşıları azarlar.

Pirinin bu davranışına kızan Kemine:

- Ah pirim, bunlar düğünden gelip düğüne giderler, istedikleri şenlik seyirlik!.. Bunların işi bizimkinden çok iyi. İkimiz ise şimdi yastan geliyoruz, yine yas olsa gideceğiz. İşi kötü olan biziz. Bağşının ömrü "hay!" üe, mollarınki "vay!" İle geçer,

[Keminell9-120]

17. Eşeğin Kulağı

Bir gün Kemine'nin kulağında yara çıkmış, şişmiş, irin bağlamış. Piri bunu görüp:

- Molla Kemine, eşeğin kulağını mı aldın, demiş.

Kemine de:

- Evet efendim, eşeğin aklını siz almıştınız, biz de eksik kalmasın diye kulağını aldık, diye cevap vermiş.

[Kemine 123-124]

18. İncecik Tazı Olur

Eralı İşan, Keniine'ye gittiği yerden kendisine bir tazı getirmesini söyler. Fakat Kemine unuttur ve tam hocasının yanına gireceği sıra aklına gelir. O sırada sokakta dolaşan bir köpeği alıp Eralı İşan'ın kapısına bağlar ve içeri girer.

Eralı İşan. Kemine'ye hitaben:

- Hani Molla Kemine, tazımı getirdin mi. şeklindeki sorusuna Kemine:

- Evet getirdim, işte kapıda yalanıp duruyor, **der** ve köpeği göstererek:

- Ey pirimiz, bu sizin kapınızda biraz gezerse harika bir tazı olur, diye cevap verir.

[Kemine, 171-178]